

FØLGESEDDEL

Samling/opstillingsnummer

Nr.

Format

Forfatter/udgiver/brevskriver

Titel/bestilling (ved kopi bestilling; ellers, der ønskes kopieret)

Udgivelsesår/brevdatering

Dato

Stregkodenummer fra lånerkort

Pris

Ekip. af

Antal bd.

Låners navn

Udlånt

Dato

Adresse

Postnr., by

e-mail

Læsesal
Vest

Center
MANUSKR./
BOGHIST.

Center
MUSIK/
TEATER

Center
ORIENT/
JUD

Center
KORT/
BILLED

Tjenestlig
lån

NOTER
KOP
enkelte

PDF
Værk

4

SKRIV FAST OG TYDELIGT

noteret på

hele
læst,
P

- 4 MAJ 2016

3-5-16

222156 P10000406671

Hennings Petersen

Hennings Petersen & grænse. m.

Ulf. 650 Håkon Stangerup: Armand Carrel of Denmark

Armand Carrel og Danmark

Af Hakon Stangerup

1

1836
Den 22. juli klokken halvotte om morgenen bragede samtidigt to pistolskud over en lysning i Vincennes-skoven. Begge skud ramte. Det ene strakte Emile de Girardin til jorden, det andet fik Armand Carrel til at vakle hen mod en træstub, hvor han sank sammen. Sekundanterne og lægen styrtede frem for at hjælpe. De konstaterede med det samme, at Girardins sår var overfladisk men Carrels dødeligt. To dage efter udåndede han.

Det var på romantismens tid, i det franske borgerkongedømme, hvor det at duellere var så almindeligt som at trække vejret. Men denne duel vakte uhyre opsigt i samtid og er blevet ved med at optage sindene siden. Allerede tidligt blev den døbt: "le duel du siècle" med et navn, der gentages så sent som i den nyeste 1966, i skildring af den tragiske begivenhed (1) .

Det var heller ikke hvem som helst, der duellerede hin morgen i Vincennes-skoven. Armand Carrel var det republikanske partis beundrede førstemand, redaktør af det fornemme meningsorgan Le National, smuk, adel - som skabt til at spille en rolle i sit fædrelands politiske liv, den som forberedte februar-revolutionen og ville være blevet dens selvskrevne leder. Emile de Girardin var den succesombruste ejer og redaktør af La Presse. Men dens avis havde han skabt sin revolution. Han forvandlede den gamle, dyre meningsavis med dens ~~hittigaxaxixax~~ lille oplag til den moderne informations- og underholdningsavis med dens billige pris og stadigt stigende udbredelse. Han var en foregangsmand - en af de største - i den europæiske presses historie.

De to så skarpt modsatte principper for avisdrift, som Carrel og Girardin repræsenterede, og de to mands særprægede karakterer understregede det enestående ved det møde, der satte skel i den franske avis historie og ændrede den politiske udvikling op til og under februarrevolutionen. Historikere, litteraturhistorikere

, digtere har fra samtiden til nutiden beskæftiget sig med "århundredets duel" og fortolket begivenhederne omkring den på vidt forskellig vis. Først og fremmest i Frankrig - men også i Danmark. Det er om det sidste, vi her skal tale. Det er nemlig hverken ved tilfældige lejligheder eller af ligegyldige personer, Carrel og Girardin er blevet behandlet i Danmark. Første gang, det skete, var i et stort digt, "Ordets Ridder", skrevet 1844 af den gryende danske liberalismes største journalist: Carl Ploug. Han skrev sit digt i et øjeblik, da alle onde anslag syntes at samle sig mod den spæde danske frihedsbevægelse for at kvæle den. I denne mismodets stund vandt Carl Ploug styrke ved at hylde Armand Carrel. Han meldte sig som hans danske efterfølger - og han gennemførte sin efterfølgelse.

Den anden gang, det indtraf, var i 1911, da den store, danske kritiker Georg Brandes skulle fejre 40-års-dagen for sin første forelæsning på Københavns Universitet. Ved denne celebre lejlighed valgte han at tale om Armand Carrel; sine forelæsninger udsendte han bagefter i bogform: "Armand Carrel" (1911). Også Georg Brandes beundrer og hylder Carrel - men ikke for hos ham at styrke sit mod. Tværtimod henter han af Carrels skæbne yderligere brandsel til sit mismod sorte flammer, dem han elskede.

2.

Inden vi trænger nærmere ind på livet af de to danske Carrel-fremstillinger, må vi kort tale om de vigtigste franske behandlinger af manden og kredsen omkring ham, også for blandt dem om muligt at finde de kilder, som i hvert fald Georg Brandes har kunnet se af.

Litteraturen om Carrel og Girardin er omfattende. Vi møder dem i talrige memoirer, essays, biografier og artikler. Op over alle andre skildringer rager to samtidiges og en senere forskers. De to samtidige er ingen ringere end Sainte-Beuve og John Stuart Mill. Forskeren er Louis Fiaux.

Sainte-Beuve behandler begge vort dramas hovedpersoner. Armand Carrel i tre artikler i 1852, optrykt i Causeries dum lundi VI. bind. Emile de Girardin i to artikler 1864, optrykt i Nouveaux lundi VII. bind. Begge afhandlinger er omfangsrige, grundigt dokumenterede, med originalcitater fra Le National, fra

3.

Carrels bøger og papirer. Beundringen for Carrel er åbenbar men som altid hos Sainte-Beuve behersket af forbehold. Sainte-Beuve nærer modvilje mod, hvad han kalder det stive og fanatiske hos Carrel. Om duelhistorien udtaler han sig ikke i Carrel-essayet. Han skriver: " Je ne dirai rien de sa déplorable fin ".

Duellen og forholdene omkring den behandles til gengæld udførligt i afhandlingen om Girardin og på den måde, der fritager denne for beskyldninger for at være deltager i et komplot, en slags lejet morder. Vurderingen af Girardin er i det hele taget høj. Sainte-Beuve fremhæver hans upartiskhed, hans mod, hans evne til at glemme gammel uret, hans udmærkede stil. Om duellen hedder det: " Il s'ensuivit un duel trop célèbre, dans lequel chacun des adversaires arrivant sans haine et sans fiel fit preuve d'un courage et d'un sang-froid qui ne conjura aucun danger". Senere: " L'illustre victime qu'il Girardin n'était pas allé chercher et dont il avait tout le premier essayé le feu". Senere igen: " Un duel sans colere... en quelque sorte abstraite".

Om den revolution, Girardin skabte ~~ixfrankstænk~~ med La Presse skriver Sainte-Beuve: " On peut gémir, regretter; il y avait l'âge d'or dans le passé, je l'accorde, l'âge d'or dans la presse: on a aujourd'hui l'âge d'argent. ~~qui est~~ ~~un~~ ... Mais, à travers tout, les faits sociaux s'accomplissent; les entraves devenues trop étroites se brisent; les cercles s'élargissent à l'infini; la publicité coule à pleins bords: si c'est l'inconnu, c'est aussi la vie et la condition de l'avenir". Sainte-Beuves forbavsende fremsynede opfattelse af Girardins indsats i avisens udvikling omfatter også en erkendelse af avisens betydning for avisens billiggørelse og udbredelse og af Girardin som avisens behersker: " C'est beaucoup, savez-vous? quand on est journaliste, publiciste, d'avoir le génie et le démon de la publicité."

I en artikel fra 1851, optrykt i Causeries du lundi III. bind, karakteriserer Sainte-Beuve Mme de Girardin - Delphine Gay. Med hende havde han et gammelt regnskab at gøre op. Hun havde under sit pennenavn " Vicomte de Launay" angrebet ham adskillige gange i sine berømte lørdagsartikler i La Presse. Sainte-Beuves portræt af fru de Girardin er da heller ikke flatterende. Han taler henført om hendes

skønhed i de unge dage, men tilføjer ironisk, at hun blev så smigret af mændene, at hun til sidst troede, hun var selve Frankrigs muse... Hendes digte senderlemmes: de er måske nok elegante - men bestemt ikke poetiske. Hendes lørdagsartikler behandles nedladende. Mme de Girardin var uforlignelig som midtpunkt i en salon, men når hun skriver... Og så ~~kammeret~~ lyner den Sainte-Beuve'ske faldelse: "Il est temps de le dire, Mme de Girardin comme femme, et là où elle se montre de sa personne, paraît bien supérieure à ce qu'elle a été comme auteur."

Stuart Mill havde som Sainte-Beuve kendt Carrel personligt. Han havde mødt ham i Paris 1833 og plejet omgang med ham dagligt. Han var grebet af Carrels noble holdning og ranke uafhængighed. 1837 - året efter Carrels død - skrev han sit essay "Armand Carrel" i London and Westminster Reviews oktobernummer. Det blev trykt op i første bind af hans Dissertations and Discussions (1859).

Mills afhandling er som Sainte-Beuves af betydeligt omfang og stærkt beundrende. Han kalder Carrel "the greatest political leader of his time", fremstiller ham som en handlingens mand: "the true idea of Carrel is not of a literary man, but of a man of action". Carrels forfatterskab bør sammenlignes med skrifter som Cæsars Gallerkrig og Napoleons memoirer. Med alt dette vil Mill dog ikke undlade at: "express our opinion as to what his mistakes were". Mill beklager Carrels stivtind, hans usmidighed - og synes ikke om at han er republikaner.

Girardins navn nævnes ikke i Mills afhandling. Men i modsætning til Sainte-Beuve betragter Mill duellen som en fælde for Carrel, opstillet af regeringen med Girardin som håndlanger. Mill skriver: "It is bitter to lose such a man; bitterest of all to lose him in a miserable duel. But ill shall fare with the government, which can rejoice in the death of such an enemy, and the time may come when it would give its most precious treasures to recall from the grave the victim whom, whether intentionally on its part or not, its enmity has sent thither".

Det er forsigtigt udtrykt, men meningen er klar nok.

I de mange omtaler af duel-historien, som fulgte efter Sainte-Beuves og Stuart Mills, blev det den sidstes opfattelse, som sejrede. Indtil Louis Fiaux i 1911 udsendte sin bog "Armand Carrel et Emile de Girardin" med undertit-

len: "Cause et but d'un duel". Denne bog er et skarpt opgør med tidligere fremstillinger. Dens tese er denne: Carrel var blevet så besværlig for den franske regering, at han måtte udryddes. Derfor bestilte Thiers i hemmelighed Girardin til at påtage sig den snævsede opgave. Thiers gav Carrel oplysninger om Carrels privatliv og ved at hentyde til dette tvang Girardin Carrel til en duel.

Louis Fiaux' bog var den sidste skildring af Carrel-Girardin-forholdet, som Georg Brandes kunne nå at læse, inden han skrev sin Carrel-biografi. Men den blev ikke sidste ord i sagen. I 1930 kom R-G. Nobécourts monografi "La vie d'Armand Carrel"; den følger i eet og alt Fiaux: det er Girardin og Thiers, som har udklækket den hele "maciavellistiske" plan, der førte til duellen. Men i 1934 udsendte Maurice Reclus sin biografi "Emile de Girardin. Le Créateur de la Presse moderne", han afviser på det bestemtteste, at Girardin skulle have været "agent provocateur". Det samme gør Alphons Schausseil i den sidste bog, der er skrevet om Girardin: "Emile de Girardin" (Berlin 1960). Til gengæld slutter Gabriel Perreux sig i det ovenfor nævnte essay fra 1966 til Fiaux og Nobécourts opfattelse.

Debatten fortsætter.

3.

Vi vender os dernæst til den første danske skildring af Armand Carrel: Carl Plougs digt "Ordets Ridder". Hvad tilskyndede en dansk, liberal journalist og digter uden synderlig indsigt i fransk kultur og politik til at vælge Armand Carrel som sit forbillede?

Det gjorde julirevolutionen og dens tilhængere i Danmark, blandt hvilke en - Johannes Hage - fik en skæbne, som - under beskedne danske forhold - kunne minde om Armand Carrels.

Julirevolutionen vakte den politiske interesse i Danmark. Store digtere som Oehlenschläger og Johan Ludvig Heiberg jublede over "tyrannens" - Carl X's - fald, men drog som de fleste andre af datidens digtere ikke politiske konsekvenser af deres poetiske sympatierklæringer; de var og forblev konservative, tilhængere af enevælden. Det var på den journalistiske front, julirevolutionen fik følger

i Danmark. I byen Roskilde sad som overlærer ved katedralskolen en ung mand, Johannes Hage (1800-1837). Han var melankolsk af temperament, ved dårligt helbred, og følte sig inderligt utilpas i det politisk stillestående Danmark. Julirevolutionen vakte ham af dase. Han skrev 28. december 1830 til en ven: "Hvad der mest har holdt Livet i mig, i aandelig Henseende, ere de siden Juli indtrufne Begivenheder. En saa reel Glæde har jeg sjelden følt" (2). Han blev ivrig og energisk, ville indføre "franske tilstande" i sit fædreland. I breve til sine venner agiterede han for en liberal politik og reform i Danmark. Han var fra begyndelsen klar over, at hvis det skulle lykkes, måtte der skabes et blad, eller rettere: en ny form for blad - et liberalt oppistionsorgan med politisk stof som sit hovedfelt. Et sådant blad havde man ikke tidligere haft i Danmark. Johannes Hage henvendte sig blandt andre til den nationalekonomiske professor ved Københavns Universitet C.N. David og forelagde ham planerne om et blad. Deres overlægninger førte til grundlæggelsen af ugebladet Fædrelandet, hvis første nummer udkom 14. september 1834 med David som redaktør og Johannes Hage som hovedmedarbejder.

Fædrelandet er i de årgange, som Johannes Hage var med til at skabe, stærkt interesseret i den franske presses forhold. I nr. 48 (14.8.1835) beskæftiger bladet sig med det attentat, som Fieschi øvede mod Louis Philippe, og først og fremmest med de følger, attentatet kunne få for den franske presse. Følgerne blev de skærpede presselove af 1835, der ikke mindst lagde Armand Carrel og Le National i snærende bånd. Fædrelandet skriver: "Jeg frygter for, at denne Catastrophe vil blive brugt som en ny Grund til end mere at forfølge Pressen, og det maaskee ikke alene i Frankrig... Tvang fører Tvang, og al Erfaring lærer, at man intet Steds har ladet det beroe ved det første Skridt mod Pressens Frihed".

Det lille, nye danske liberale blad erklærer sig solidarisk med den franske oppositionspresse i denne alvorlige stund. I nr. 59 (30.10.1835) fortsætter Fædrelandet skildringen af kampen mellem regering og presse i Paris: "Selv Journal des Débats desavouerer Regjeringen... Det forekommer mig, som om en Nemesis's hemmelighedsfulde Virken aabenbarede sig i hvad der skeer mod Pressens Frihed - den klogeste Regjering taber Hovedet, saa snart den hæver Haanden imod den". Artiklerne

foregives at være skrevet af en " z " til en " y". De er tydeligvis forfattet af Hage. Han behandler det samme emne og med samme indtilbling i en senere, navngiven artikkelrække om den franske presse.

Ind imellem Hages to artikkelrækker offentliggør David en serie " Breve fra Paris". I det første - Fædrelandet nr. 78 (11.3.1836) - siges det, at to spørgsmål skal behandles: 1) Hvem bliver ministre ? og 2) Hvilke meⁿskyldige har Fiechi? I det andet brev - Fædrelandet nr. 79 (18.3.1836) - skriver David: " Jeg vil i Dag dvæle ved Attentatet af 28. Juli". Han fortsætter med at skrive, at den franske regering prøver på at kaste skylden for attentatet på republikanerne og deres førende organ: ~~xxx~~ Carrels La National, som David karakteriserer som: " dette med saa meget Talent redigerede Blad".

I Fædrelandets nr. 81 (1.4.1836) begynder en artikkelserie af Johannes Hage: "~~Historisk~~ Historisk Udsigt over Europa i 1835", den første artikel handler om England. Den anden - i nr. 82 (8.4.1836) - om Frankrig. Hage indleder med at skrive om de nye franske presselove: " strenge, vilkaarlige Love, som havde til Hensigt at indskrænke Pressens Frihed", " uheldsvangre Love" , " Man troede Pressen var Skyld i disse Uroligheder; man harmode sig over dens partiske, ofte teilelses Sprog". De nye presselove er en skabnesvammger dumhed: " Regjeringen vilde afvæbne Bressen - og den har bevæbnet den".

Denne artikkelserie blev Hages Skæbne. Den danske regerings pressecensor , Reiersen , standsede serien. Johannes Hage udgav da sine to artikler om England og Frankrig, udvidet med den standsede fortsættelse om de øvrige europæiske lande, i et lille skrift: " Bidrag til Oversigt over Europas Historie i 1835". Han lod forsigtigt bogen udkomme i Christiania, men det hjalp ham ikke. Skriftet blev beslaglagt, og Reiersen anlagde sag mod Hage, som ~~baskistens~~ anklagedes for at have krænket kongen af Frankrig ved sin omtale af de franske presselove. Sagen vakte uhyre opsigt. Blandt andet fordi det var den eneste pressesag i denne periode, som blev rejst på grundlag af en artikel og et skrift , der behandlede udenrigspolitiske forhold. Hage blev frifundet ved landsoverretten i 1836, men sagen blev køret til højesteret, og her idømtes han 26. juni 1837 mulkt - en straf, hvormed automatisk fulgte skriveforbud. (3)

Bommen ophidsede sindene og fremkaldte protester. Og endnu dybere indtryk gjorde det, da den syge og plagede Johannes Hage, som kort forinden til sine øvrige sorger havde måttet føje tabet af en ung, elsket hustru, begik selvmord. ~~Hather Ploug~~ Johannes Hage blev for tilhængerne af en fri forfatning i Danmark en pressefrihedens martyr. Hother Ploug skriver i sin bog om Carl Ploug: "for den senere nationalliberale Kreds stod hans Skikkelse med et næsten helgenagtigt Skar" (4). Sammenligningerne med Armand Carrel måtte uvilkårligt melde sig: en ung, lysende skribent i opposition mod regeringen, med pressefriheden som sin markesag, med den franske som sit forbillede, tvunget i døden... Var det ikke en dansk Armand Carrel ? Historikeren Hans Jensen skriver: " Han hyldedes efter sin Død af Aandsfrænder som en dansk Carrel" (5)

Blandt disse Aandsfrænder var Carl Ploug.

4.

I 1841 blev den otteogtyveårige Carl Ploug Fædrelandets redaktør. Også han var af dem, der var blevet vakt til politisk interesse og aktivitet af julirevolutionen. I en række studenterrevuer, som han kaldte "Arellaner" gik han stadig hårdere løs på magthaverne og eneældens tilhængere. Disse revuer blev opført for en lukket kreds. Nu trådte han offentligt frem i Johannes Hages gamle stilling.

Det blev til at begynde med svære år for den unge redaktør . Regeringen strammede grebet om oppositionspresseb, retssagerne, beslaglæggelserne og boderne steg i antal. I året 1843 var det særlig galt, i de sidste to kvartaler blev en tredjedel af Fædrelandets numre belaglagt. I juli rejstes den første pressesag mod Carl Ploug. Det drejede sig om en tale, han havde holdt i den svenske by Kalmar og om referatet af den i Fædrelandet. Anklagen gik blandt andet ud på, at Ploug i sin tale skulle have fornærmet den russiske kejser. I januar 1844 - endnu inden der var faldet dom i den første sag; den kom først 5. marts - rejstes en ny anklage mod Ploug, der denne gang blev beskyldt for fornærmende omtale af kongen og regeringen. (6)

På denne baggrund - med to truende retssager hangende over sit hoved - kunne der være grunde nok for Ploug til at tænke alvorligt over sin og Fædrelandets

situation. Også til at tænke på fortilfælde. Parallelen til Johannes Hage var åbenbar. For anden gang blev Fædrelandets redaktør anklaget i et udenrigspolitisk spørgsmål. Skulle også Ploug dømmes og underkastes skriveforbud?

Carl Ploug skriver da i februar måned 1844 (7) det store digt " Ordets Ridder", hvori han kort mindes Johannes Hage, men ellers styrker sit mod ved at hylde Armand Carrel, skildre hans værk og melde sig som hans efterfølger.

Digtet er på 11 8-linjede strofer. Dets indhold er følgende: Den gamle tids riddersmand er ikke mere; hans sværd er lagt på kisten; der fægtes ikke mere mand mod mand; krigen er blevet et håndværk; kulturen har : " tæret paa Manddommens Marv" ; heltedåd tilhører eventyrets verden. (Strofe 1-2).

Dog: en ny slags riddersmand er trådt i den gamles sted: journalisten:

men Vaabnet er skiftet og Navnet forandret.
Thi Pennen blev Landse og Ordet et Sværd;
af funklende Tanker blev Rustningen flettet;
et Blad af Papir er det Skjold, som uplettet
for Samtidens Skranke nu Ridderen bær.

(Strofe 3)

Det kan se ud som om journalisten kæmper en mere farefri kamp end riddereh. Men det er ikke rigtigt, thi _ Offret , den kræver, er ofte - et Liv". (Strofe 4). Og hvad er journalistens løn? Et tvetydigt navn og magthavernes forfølgelse. Mange Digtere har besunget historiens frihedskæmpere, men ingen pressens: " - saa sig mig: hvem sang om Armand Carrel ? " ~~Digtet kendes~~ Carl Ploug kender ingen, der har gjort det. Derfor må han tage opgaven på sig. Det sker i stroferne 6 til 10.

Først kommer en hyldest:

Han var dog en Helt, en Ridder saa god
som hin, der ej kjendte til Frygt eller Dadel;
hans Kraft var en Mands, og en Yngling hans Mod,
og Hjertet var ædelt, og Aanden af Adel;
hans Hu var en eneste glødende Drøm
om Frankrig, dets Glans , dets Hæder og Lykke.

(Strofe 6)

Dette er jo endnu en køn, almindelig anprisning. Men de følgende strofer viser, at Ploug kender sit emne; de giver en karakteristik.

I strofe 7 taler Ploug om drømmen, som blev til ord, og om avisen, der spreder sig blandt folket " paa ilende Vinger". Det er dette ord og denne avis,

som udløste begivenhederne 1 juli 1830. Ploug giver Carrel hovedæren for revolutionen:

1 Aske sank Tronen.- Men hvo tændte Flammen?
Det magtige Ord og - Armand Carrel.

Strofe 8 fortæller om Carrels medkæmpere, der svigtede ham og lod sig kalde til "Naadens Taffel". De nævnes ikke ved navn, men det er naturligvis Thiers, der tænkes på. Strofe 9 skildrer Carrel som den eneste, der fortsatte kampen for friheden. Han er magthaverne til besvær; det ord, som tændte revolutionen, lader man nu binde; dets ridder får kun had til tak. Strofe 10 begynder med at tale om Carrels sidste år: fængsel, flugt og store sorger. Men intet kunne standse hans tankes "vidt straalende Lys - intet, før: "Skumlerens Kugle fandt Vej til hans Hjerter".

"Skumleren" - som heller ikke nævnes ved navn - er Emile de Birardin. Ploug har sin skurk som han har sin helt.

Digtets sidste strofe fører læseren fra Armand Carrel, der blev skildret så udførligt i de foregående fem strofer, til: "Tanken om ham, du selv haver mistet". Det er naturligvis Johannes Hage. Ploug taler om hans grav i domkirkebyen Roskilde og kalder ham Danmarks: "Ridder af Ordet, - Armand Carrel".

I en situation, der i meget minder om den franske journalists, tager den danske en Armand Carrelsk efterfølgelse på sig.

Carrel var forudbestemt til at skulle spille en hovedrolle i den revolution, han kæmpede for. Derom vidner alle samtidige fra Sainte-Beuve til John Stuart Mill. Men han oplevede ikke februardagene 1848. Carl Ploug derimod den af dem inspirerede rejsning i Danmark, som førte til den frie forfatning. 1848 var for Ploug triumfs år. Han havde forberedt det med sin journalistik, som Carrel forberedte det franske 1848 med sin. Der er perioder i året 1848, hvor Fædrelandet er den dansk nation og Carl Ploug dens røst. Nogle af hans ledende artikler i dette år er som skrevet med lutter store bogstaver, huggede for evigheden og ikke for dagen og situationen.

Den afgørende begivenhed i Danmark i 1848, den som satte udviklingen i skred, fandt sted en martsnat, da frihedsmændene mødtes på Fædrelandets redaktionskontor og sammen med Carl Ploug forfattede den resolution til kongen, som senere blev vedtaget på et stormende offentligt møde ("Kasinemødet"), og den adresse, som de køben-

11.

havnske borgerrepræsentanter skulle aflevere til majestæten. Det var disse to dokumenter, som udløste den ublodige omvæltning i Danmark. Mon ikke Carl Ploug har følt parallelen til det, der skete en julenat 1830 på Le Nationals redaktionskontor, da de franske opinionsjournalister med Carrel i deres midte forfattede det opråb, som blev gnisten, der tændte den blodige julirevolution?

Carl Ploug var blevet vakt af julirevolutionen og havde gjort en af dens førende skikkelser, Armand Carrel, til sit forbillede. Nu realiserede han sin julirevolution og spillede sin heltes rolle.

Historien former også smukke arrangementer.

5.

Inden vi vender os fra den ene af de to markante personligheder, der har ^{i Danmark} beskæftiget sig indgående med Armand - Carl Ploug - til den anden - Georg Brandes - bør det nævnes, at en skildring af Armand og kredsen omkring ham forekommer i en bog af en dansk dame, frøken Frede Thomsen, der i begyndelsen af dette århundrede skrev nogle biografier om berømte franske kvinder og deres samtid. Frede Thomsen behandlede bl. a. "Madame Récamier og hendes venner" i en bog med dette navn, og i 1907 udsendte hun en stor biografi om Delphine Gay - den senere Madame de Girardin - "En Digterinde fra Romantikken's Dage" med undertitlen: "Et Tidsbillede". Det er ikke noget lærd arbejde, men en meget levende skildring, der bygger på vidtskrakt læsning i fransk litteratur. Frede Thomsen deler ikke Sainte-Beuves nedsettende meninger om Delphine. Hun er varmt begejstret for sin heltinde. Og ganske morsomt er det, at den største og mest udførlige bog, der er skrevet om Delphine Gay er forfattet af en dansk dame.

Delphine er naturligvis hovedpersonen i frk. Thomsens biografi. Men både Emile de Girardin og Armand Carrel optræder i bogen (pp. 127-32). De skildres begge med sympati: den stolte Carrel, den iskolde, stenrolige Girardin, den førstes "Højsind, Uegennytte og begejstrede Fædrelandskarlighed", den andens dygtighed og nyskabende journalistiske greb. Frede Thomsen vurderer duellen ved at citere George Sands ord fra hendes erindringer: "Carrell frk. Thomsen staver konsekvent Carrels navn med to ll'er forsvandt, bortrevet af Skæbnen, og ikke som

Offer for Fjendehaand. En stor Journalist tabte Faklen, som han bar, i sin Modstanders og sit eget Blod. Modstanderen vaskede Blodet af med sine Taarer og løftede Faklen paany". Og Frede Thomsen slutter sin korte skildring således: " I Slutningen af Aaret 1905 har Pariserne aabnet Panthéons Porte for Støvet af deres to berømte Journalister Armand Carrel og Emile de Girardin".

6.

Da 40-års-dagen for Georg Brandes første forelæsning på Københavns Universitet - den berømte indledningstale til " Emigrantlitteraturen " x, som blev holdt den 3. november 1871 - nærmede sig, inviterede universitetet ham til at holde en foredragsrække . Han valgte at tale om Armand Carrel.

Forelæsningerne blev holdt den 31. oktober, 2. og 3. november 1911 og sluttede altså på selve jubilæumsdagen. Det var en begivenhed i København. Dagbladet Politiken refererede alle tre forelæsninger, den første vedføjte en trespaltet tegning på bladets forside af Georg Brandes på festsalens talerstol. Hos to af kritikerens fortrolige fra disse år, Henri Nathansen og Gertrud Rung, finder vi også skildringer af de remarkable konferencer (8). Alle tre steder tales der om den til trængsel fyldte sal og det brusende bifald. Nathansen fortæller, at en ung dame ved indledningsforelæsningen rejste sig fra sin plads på første bæk og rakte en rød rose op til ~~forelæserens~~ taleren; fru Rung skildrer, hvorledes Georg Brandes efter foredragene måtte gå frem og tilbage på gaden en stund - " for at køle Kassen " , som han sagde - inden han mødtes med en lille kreds af venner. Adgangen til universitetet var gratis. Den store tilstrømning ansporede Georg Brandes til senere på måneden at gentage foredragene mod betaling i koncertsalens lille sal. I et sørgmuntret brev til Henrik Pontoppidan (9) fortæller han, at her svigtede tilslutningen ganske. Der var plads til 550 tilhørere, der kom 30.

Den 1. december 1911 kom de tre foredrag som bogs: " Armand Carrel " (162 sider i lille format). En tysk oversættelse fulgte i 1913.

Hvad fik nu Georg Brandes til at vælge Armand Carrel som emne for sine jubilæumsforelæsninger?

En ydre foranledning var Louis Fiaux' ovennævnte bog, som var udkommet i

foråret 1911. Georg Brandes nævner den i sin litteraturliste og omtaler den et sted i sin tekst som et skrift, trykt "i Aar". Vi skal senere se, hvor meget han har lært af denne bog. Men der var dybere liggende årsager. Armand Carrel var et gammelt bekendtskab, der egnede sig ypperligt til genopfriskning og folie for kritikerens aktuelle stemninger og meninger. Da han i sommeren 1911 arbejdede på foredragene, skrev han til sin franske ven André Rouveyre og bad ham skaffe sig et postkort-fotografi af Carrel-statuen i Rouen (en reproduktion af et sådant findes sidst i Carrel-bogen). Han tilføjede: "J'aime Carrel et j'ai fait un travail sur lui" (10). I det ovenfor omtalte brev til Henrik Pontoppidan kalder han Carrel "en af mine Helte".

Det var ellers ikke meget, Georg Brandes havde ofret på denne helt indtil sit jubilæumsår. Til gengæld optræder Carrel meget tidligt i hans forfatterskab. Brandes omtaler ham første gang i sit essay om "Andersens Eventyr" i Illustreret Tidende 1869: "Da i sin Tid Armand Carrel som ung Journalist modtog en Tilrettevisning af sin Redaktør, der pegende paa et Sted i hans Artikkell udbød: 'Saaledes skriver man ikke', svarte han: 'Jeg skriver ikke, som man skriver, men som jeg skriver'". Brandes kalder denne replik for "Begavelsens Formel" og gentager den ordret i Carrel-bogen.

I et portræt af John Stuart Mill fra 1872 omtaler Georg Brandes igen Carrel. Han skriver: "Blandt alle de Franskmand, som Mill har kendt, var, tror jeg, Armand Carrell ham den kæreste; den Afhandling, han har helliget ham, er måske den skønneste og sjælfuldeste, han har skrevet. Af den store Beundring, med hvilken han mindedes Carrel, forklarer jeg mig tildels hans heftige Uvilje mod Sainte-Beuve". I nogle af "Hovedstrømningers bind forekommer Carrel i flygtige Sammenhænge. Georg Brandes taler i "Reactionen i Frankrig" (1874) om forbindelsen mellem Bonapartisme og liberalisme og nævner som eksempler Béranger, Carrel og Heine; i "Naturalismen i England" (1875) sammenstilles Byron og Carrel som typer på mænd, der er frisindede i politiske og religiøse spørgsmål og konservative i litterære; i "Den romantiske Skole i Frankrig" (1882) kommer Brandes i sin omtale af Sainte-Beuve ind på Carrel, som han kalder: "det republikanske Frankrigs literære Hovding", det bebrejdes

14.

Sainte-Beuve, at han i sit essay om Carrel fra 1852 : " har tilsløret sit nære Forhold til ham" og bl. a. ikke har oplyst , at han i tre år var medarbejder ved Le National. Brandes skriver videre, at Bruddet mellem Carrel og Sainte-Beuve kom over en artikel af den sidste, der: " syntes at røbe Velvilje for Kongedømmet af Guds Naade". I " Indtryk fra Polen" (1888) nævnes endelig Carrel som: " Romantikernes ypperste Modstander... den berømte Frihedsven Armand Carrel, de franske Republikaneres anerkendte Høvding".

Det fremgår med tydelighed af disse korte omtaler, hvorfra Georg Brandes har fået næring til sin interesse for Carrel. Det er to af hans ungdoms mest beundrede lærere, Sainte-Beuve og Mill, som har vist ham vejen. Sainte-Beuve med essayet i *Causeries du lundi's* sjette bind, Stuart Mill med afhandlingen i *Dissertations and Discussions* første. Det er så heldigt, at vi oven i købet ved, hvornår Brandes har læst de to skildringer første gang. Henning Fenger oplyser, at Brandes fra Det kgl. Bibliotek hjemlånte bind VI af *Causeries du lundi* den 13. april 1869 og bind I af *Dissertations and Discussions* den 3. januar 1870. (11) Brandes nævner begge de gamle afhandlinger i litteraturlisten i Carrel-bogen, og vi vil få at se, at han har genopfrisket sin læsning af dem, da han skulle udarbejde sine foredrag.

" En af mine Helte" kaldte Brandes Carrel i det ovenfor citerede brev til Henrik Pontoppidan. Dermed rykker han sin Carrel-bog ind på en ~~ganske~~ bestemt linje i sit forfatterskab: den der begynder med hans hero-worship allerede i ungdoms-
 og
 årene, stiger ved mødet med Nietzsche til beundringen for: " Aander som i Særlighed, i Selvstændighed, i Trods, i adelsvældig Eneraadighed staaer i Højde med de ejendommeligste Personligheder i Samtidens Tænkning" (11) . Denne idealtipe skimtes tidligt i Brandes forfatterskab, i hans Shakespeare-bog ~~hvr~~ (1895-96) har den fået sin fulde udformning: det store menneske er aristokratisk, stolt ~~og~~ ~~højt~~ miskendt , lidenskabelig og med oprevne nerver. Fra midten af 90-erne skriver Brandes ikke gerne, med mindre han kan beskæftige sig med en helt - og nedkalde sin foragt over ~~heltens~~ enerens uforstående samtid. Han digter ind i sine helte en ~~antikkens~~ mytologisk- pessimistisk fortolkning af sin egen skæbne. Den modstand han mødte i sin ungdom havde ~~anværgang~~ sat dybe ~~spår~~ i hans hjerte. Han bliver stadig mere utilfreds med sin danske samtid, dens digtning, dens politik og - navnlig - dens presse. Man marker det mange steder også i hans private breve. Denne demonstrative ~~høje~~ selvnødvende verdensforagt og pessimisme når et højdepunkt i årene op til og under den første verdenskrig. Man kan se det blandt andet i hans breve til Pontoppidan fra perioden 1905-14. (12) .

~~Midtvejsbetragtning~~

I disse stemningers vold, ja på deres højdepunkt læser Georg Brandes Louis Fiaux' bog. Den er alt, hvad han kunne ønske sig: en helt stolt, forfulgt, til sidst ~~afsluttet~~ (efter Fiaux' teori) lokket i baghold og ~~hæderligt~~ myrdet. En skurk, der repræsenterer det, som for Brandes på dette tidspunkt var det værste af alt: en ~~repræsentant~~ for den moderne presse. Ikke underligt at den aristokratiske radikaler Georg Brandes bliver inspireret og skriver sit heltakvad om Carrel. Heller ikke mærkeligt, at han valgte at synge det ud netop ved sit ^{selv} jubilæum - for dette jubilæum ~~gik han~~ ~~han~~ ~~med~~ ~~den~~ ~~moderne~~ ~~presses~~ ~~højdepunkt~~ ~~hans~~ ~~første~~ forelæsninger som udgangspunkt.

Carrel-bog er der ingen Sainte-Beuve'ske forbehold og ingen Stuart Mill'sk forsigtighed. Brandes' Armand Carrel er uden plet og lyde. Og efterhånden som skildringen går på vingerne antager han mere og mere Georg Brandes' træk og meninger. Carrel "skabte Ensomhed omkring sig"; ~~ikke~~ han var "uåbeget som Helt"; også han var tilhænger af hero-worship, Brandes taler om: "Carrels Heltedyrkelse"; biografen og den biografrede enes i begejstring for Napoleon - og i foragt for masserne: "Carrel skemter med Folkesouveraniteten, paa hvilken han saa lidet tror som paa nogen anden Souveranitet"; menneskeforagten har de to åbenbart også til fælles: "Carrel vil se Mennesker i sin Lignelse træde i Stedet for de Varieteter vi kender af den almindelige Gorilla sapiens. Det maatte forblive en Drem". En anden drøm - Fremmen om, at friheden kunne vindes for og bifaldes af deres landsmand har de to opgivet: "Carrel ræddedes for, at hans Landsmand vilde vise sig ikke at due til Frihed, ja han følte, at end ikke hans egne Meningsfæller duede til den". "Det var især Polens Skæbne, der lå Carrel på Hjerte" - ~~men~~ det Polen, som også Brandes hjerte bankede for. Til sidst står Carrel-skikkelsen der som "den store Enkle" med "en fri og ædel Manddom, der rangerer med udfoldet Geni", vidnende om en "enestående Aandsadel". Ingen kan være i tvivl om, at dette er et portræt af Georg Brandes, som han i disse år ønskede sig opfattet.

Der er altså ingen reservationer, når det gælder om at tegne dramaets helt. Der er nogle ganske få, når det drejer sig om at skildre dets skurk: Girardin. Brandes siger et sted, at han "lagtfra var nogen almindelig Pressebandit" og mindes fra sin ungdom i Paris et par af hans skuespil. Men han tager selv hastigt vinden af sine beskedne forbehold. Emile de Girardin får i den grad på puklen, at ordet "Pressebandit" faktisk er en mild betegnelse for den karakteristik, der gives af ham. Girardin er "et Skribenttalent af tredje Rang"; "i Kammeret havde han ikke ringeste Evne til at tale"; han ~~er~~ lider af "en lidenskabelig Attraa efter Reklame", er: "den moderne Journalistik i dens værste Form, Reklamen i Menneskeskikkelse". Og det er helt klart, at Girardin har været redskab for Thiers, en slags lejet morder. Så er det vist sagt.

Gennem sin sortmaling af Girardin får Brandes lejlighed til at skyde på

fyre helebredsider af med sin daværende yndlingsaversion: den moderne avis. Om Carrel hedder det, at : " Carrel var uskyldig nok til at tro paa en aldeles fri, uafhængig Presse som politisk Kontrolmagt". En sådan uskyld er fratrækket Georg Brandes. Girardin har indledt en udvikling, der er kulmineret med følgende resultat: " Hidtil havde Aviserne været Literatur, havt længe mer eller mindre velskrevne Artikler. Nu blev Avisen forvandlet ~~satspissmagt~~ fra et Middel til Belæring til et Oplysningsredskab ~~for~~ om det Nyeste, fra et politisk Vaaben til et Vindingsmiddel og personligt Magtmiddel. Bladudgiveren havde været en Sædmand, nu blev han en Høstmand. Havde han før vundet Jordsmonde ved Talent ... saa vandt han nu Jordsmonde og Guld ved Nyheds stof og Reklame ... Tidligere havde Vægten ligget paa Artiklen, godt eller slet skrevet, men dog skrevet. I Stedet kom efterhaanden Referatet og Interviewet, disse to Livretter for Svagtbegavede, tillavede af Kokke med svedige Fingre, Referatet, det omtrentlige af Talen, Interviewet, den omtrentlige Fremstilling af en Dialog... Den gammeldags Belæring og den gammeldags ~~Publikum~~ Polemik for Ideeens Skyld gjaldt for kedsommelig: i Stedet traadte Sensation og Reklame".

Det var denne avis og dens grundlægger Girardin, der sejrede over lysakikkelsen Carrel. Georg Brandes slutter sin ~~bog~~^{for} med ordene: " Saadan er Verdens Gang, og der er et og andet at lære af den ".

8.

Man kan altså ikke ^{mangelnde} beskylde Georg Brandes ^{udeblevet} for personlig holdning og engagement i bogen om Carrel. Den er lidenskabeligt subjektiv, når det gælder om at tage parti, og når identificeringsprocessen folder sig ud. Det er de muligheder for at stimulere den sidste, som har gjort Georg Brandes interesseret i emnet Carrel og dramaet omkring ham. I forholdet til tidligere behandlinger af ~~sagene~~ personerne indtager ^{en} og sagen ~~xxx~~ Georg Brandes betydeligt mindre subjektiv holdning. Kun overfor Carl Ploug tager han personligt stilling. Ploug var hans gamle dødsfjende, den der med størst urimelighed og påfaldende usaglighed havde bekæmpet og skadet ham mest i hans ungdom. Det er forståeligt, at Georg Brandes kun har nogle hånlige ord til overs for " Ordets Ridder", selv om hans værdering såvel af digtet som af digterens ~~situation~~ og journalistens situation, da det blev skrevet derved bliver vrang

~~Sainte-Beuve~~

Sainte-Beuve: " Prenez-le a l'autre extremité de sa carrière: il est dans les bureaux du National, c'est au lendemain ou a la veille de quelque journée de parti; on lui annonce une députation de citoyens; l'un d'eux entre et débute brusquement: " Citoyen Carrel, nous..." - " Donnez-vous la peine de vous asseoir, Messieurs, dit froidement Carrel avec une politesse marquée.- " Citoyen..." - " Mais, asseyez-vous donc, Messieurs" reprend Carrel en montrant de la main les sièges, et il force par ce simple accueil, ses interlocuteurs a changer de ton et a se rapprocher du sien (71-72)

Georg Brandes: " Syv-otte Aar senere sidder han paa Nationals Kontor. Det er Dagen efter et Partimøde. Man melder en republikansk Deputation. En af Herrerne træder frem og begynder barsk: Borger Carrel, vi... Turde jeg bede Dem sidde ned, mine Herrer, siger Carrel artigt med iskold Høflighed... Borger Carrel ! - Men sæt Dem dog ned, mine Herrer ! og han tvinger dem, blot ved denne Modtagelse, til at stemme Tonen ned og rette den efter hans. (9)

Sainte-Beuve: " ... en Espagne, il s'isole et ne permet point la familiarité, sauf a offrir d'échanger un coup de sabre avec l'indiscret qui le dérangera; et... dans les prisons de Toulouse... il tient également a distance et en respect la compagnie assez mêlée qui s'y rencontre. Partout où il est, le cercle se fait naturellement autour de lui" (72)

Georg Brandes: "... han fjernede paatrængende Soldater, der vilde gøre sig gældende som Kammerater, ved Tussler om Sabelhug. Saaledes hans Liv igennem. Han holdt sig for sig selv. Aaret efter, da man i Fængslet i Toulouse havde indelukket ham med almindelige Forbrydere, forbeholdt han sig her i Fællesrummet en Krog, hvor Ingen kom for at forstyrre ham. Han indjog Skrak og Arefrygt endog her, skabte Ensomhed omkring sig"

20

Sainte-Beuve: " ... le colonel Pachiarotti, officier piemontais d' un grand caractere... il le citait toujours quand il parlait des hommes crees pour commander aux autres hommes" (72)

Georg Brandes: " ... Kommandant Pachiarotti, en sjælden Mand, en stor Karakter, efter Carrels Opfattelse som skabt til Overstebefalende " (10)

Sainte-Beuve: " Cependant l'interet pour lui dans le public etait extreme : sa jeunesse, sa fierte, sa constance a souffrir dans la prison, sa tenue simplex ferme et simple aux audiences, son elevation naturelle de langage, ce quelque chose de contenu qu'il eut toujours et qui ne s'echappait que par eclairs, exaltaient une sympathie universelle" (74)

Georg Brandes: " Publikums Interesse for ham havde fra først af været overraskende stor. Hans stolte Ungdom, hans Holdnings Fasthed, og hans Tales Mandighed, den Maade hvorpaa han var Fængselslidelser uden Klage, havde udpeget ham som Helt" (15-16)

Sainte-Beuve : " Carrel, libre enfin et n'ayant rien abjure, vint a Paris pour y tenter une carriere; militaire, il ne pouvait plus songer a l'etre; avocat, il n'avait pas fait sa philosophie et n'etait point bachelier. " (74-75)

Georg Brandes: " Da Carrel kom ud af Fængslet i Toulouse, var han i storm Vanskelighed med, hvad han skulde tage sig for. Hæren var lukket for ham. Han kunde ikke vedblive at være Officer; trods sit militære Kald var han desuden for uafhængigt anlagt. Da han ikke havde taget den filosofiske Eksamen, kunde han ikke blive Advokat, hvortil han havde Talent" (17)

Sainte-Beuve citerer første udgaven af Carrels Histoire de la Contre-Revolution en Angleterre og gør opmærksom på, at det citat, han bringer ikke findes i